

Posudek na doktorskou disertační práci PhDr. Lud'ka Březiny „Mezi králem a stavy. Dolnolužické zemské fojtství na prahu novověku (1490-1620)“

Disertační práce PhDr. Lud'ka Březiny, čítající 237 stran a 2 mapy, je věnována jedné z vedlejších zemí Koruny české, Dolní Lužici. Její obsáhlejší výzkum se spolu s výzkumem dalších „vedlejších zemí“ výrazně rozvíjí v posledním desetiletí zejména na Ústavu českých dějin FF UK pod vedením prof. Lenky Bobkové. Také mnohá jiná vysokoškolská a odborná pracoviště věnují především Lužici či Slezsku s Kladskem značnou pozornost. Tematika, spjatá s dějinami vedlejších zemí Koruny české, nabízí mnohovrstevnaté pohledy, které dosud nebyly detailněji zkoumány. Je však náročná nejen na studium historických pramenů, které jsou uloženy v České republice, ale také archivech a knihovnách sousedních střeoevropských zemí. Značné požadavky klade výzkum vedlejších zemí Koruny české na uplatnění komparativního pohledu při srovnávání vedlejších zemí mezi sebou, ale také vedlejších zemí s Českým královstvím.

PhDr. Luděk Březina se delší dobu věnuje problematice dolnolužického zemského fojtství a publikoval k tomuto tématu již téměř desítku studií. V rámci heuristiky k vytčené disertaci autor prostudoval značný objem nevydaných písemných pramenů, a to jak v zahraničních archivech a knihovnách (v Berlíně, Postupimi, Drážďanech, Vídni), tak i domácích (Národní archiv v Praze, Národní knihovna v Praze). Rovněž záběr zpracování vydaných historických pramenů je velmi široký. Studovaná literatura se váže zejména k záležitostem Dolní Lužice obecně, k otázkám právní povahy, k dějinám správy, k problematice šlechty a šlechtického majetku, stavovství či dějin měst.

Obsáhlý rukopis disertační práce rozdělil dr. Březina na čtyři hlavní kapitoly, dále úvod a závěr. Kapitoly jsou řazeny chronologicky a strukturovány tematicky a ohledem na hlavní aktéry tehdejšího politického dění. Výrazné osobnosti dolnolužických fojtů jsou hlavním námětem dílčích kapitol, které osvětlují jejich mocenské ambice, začlenění do regionálního i nadregionálního dění ve společnosti. Autor rovněž charakterizoval Dolní Lužici z pohledu geografického a názvoslovného (II. kapitola), zvláště utváření zeměpisného jména země v různých jazykových variantách.

Autor dále postupně charakterizoval fungování úřadu zemského fojtství v letech 1490-1620. Na negativní jev v procesu obsahování dolnolužických zemských fojtů a jejich následném výkonu funkce považuje autor skutečností, že jmenovaní úředníci se v Dolní Lužici zdržovali jen po nezbytně nutnou dobu. Zpočátku se tak v Dolní Lužici vytvářelo

mocenské vakuum, které se pokoušela vyplnit některá zeměpanská města a představitelé bohatších šlechtických rodů.

Ve vymezením období se v úřadu zemského fojta vystřídala řada osobností. Za nejvýznamnějšího představitele tohoto úřadu považuje dr. Březina Jindřicha Tunkla v Brníčka, švagra Zdeňka Lva z Rožmitálu, který do funkce zemského fojta nastoupil roku 1609 a setrval v ní plných třicet let. Pod jeho správou se stalo zemské fojtství funkčním, konsolidovaným úřadem, zodpovědně řešícím nejrůznější problémy, spjaté se správou vedlejší země Koruny české. Autor disertace sledoval nejen osobností rysy Jindřicha Tunkla a jeho dlouholetou práci v úřadě, ale také proměnu fojtské kanceláře ve smyslu profesionalizace jejího chodu, kompetence zemského fojta, míru rozhodovací samostatnosti a střety se sebevědomými stavy. Domnívá se, že za vlády Jagellovců se vyjasnil poměr dolnolužického zemského fojta k úřadům v jiných korunních zemích.

V následujícím období po roce 1526 autor sledoval nárůst moci stavů, postupné oslabování vlivu krále na dolnolužické záležitosti a tím i částečné uvolňování vztahů Dolní Lužice k centru České koruny. V tomto směru sehrál významnou úlohu jeden z dalších dolnolužických zemských fojtů Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic, který zastával úřad v letech 1555 až 1570. Upřednostňoval úkoly, jimiž ho pověřoval Ferdinand I. pře správou Dolní Lužice, kam zajížděl jen sporadicky. Ke značné ztrátě významu a větší formálnosti úřadu zemského fojta přispěl také Maxmilián II., který zrušil jednu z pravomocí zemského fojta, udělování lén; tato pravomoc zajišťovala kontinuitu pozemkové držby v Dolní Lužici. Maxmilián II. však nakonec zemskému fojtovi tuto pravomoc ponechal. Poslední kapitulu dějin dolnolužického zemského fojtství autor datoval léty 1620-1666, kdy byl úřad zemského fojta zrušen.

PhDr. Luděk Březina při práci na disertační práci provedl široký základní výzkum a shromáždil imposantní soubor údajů a poznatků, které analyzoval a obsáhle intepretoval. Jednotlivé kapitoly jsou pojaty systémově, s pochopením problematiky a s hlubokou znalostí tématu. Poznámkový aparát je velmi obsáhlý, práci však výrazněji nezatěžuje. Jazykový styl disertace je vysoce odborný, přesto však kultivovaný a čtivý. Po formální stránce je disertace zpracována odpovídajícím způsobem. Poměrně hutný text by však jistě obohatily více než dvě schematické mapky, obsáhlejší geografická charakteristika Dolní Lužice od konce 15. do počátku 17. století, případně reprodukce dobových vyobrazení k tématu.

Práce samotná naznačuje svým záběrem mnohá dílčí témata, vhodná pro další rozpracování. Např. detailnější porovnání vlivu moci (získání úřadu zemského fojta) na osobnostní rysy vybraných zemských fojtů a jejich odraz v pramenech, zejména osobní

korespondenci, pokud se dochovala. Zpracování biogramů zemských fojtů jako metoda historické práce. Pobyty a přesuny fojtů v rámci zemí Koruny české i mimo ně, spjaté s úředními povinnostmi i soukromými cestami aj. Formulování témat dalšího možného výzkumu a jeho oprávněnosti, ať už realizované v budoucnu autorem nebo jen jako výraz možností pro další badatele, by v závěru práce našly logické uplatnění.

Disertační práci PhDr. Lud'ka Březiny doporučuji obhajobě.

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.
Historický ústav AV ČR, v. v. i.

V Praze dne 2. 5. 2011